

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ЛОБІЗМУ

В статье рассматриваются некоторые вопросы особенностей процесса формирования института лоббизма в Украине. В процессе формирования института лоббизма в Украине необходимо использовать практику институционализации лоббизма в развитых странах. Необходимо закрепление на законодательном уровне института лоббизма посредством принятия соответствующих нормативно-правовых актов.

In the article some questions of features of process of forming of institute of lobbyism in Ukraine are considered. At process of forming of lobbyism institute in Ukraine it is necessary to use practice of lobbyism institutionalisation at the developed countries. Fixing at legislative level of lobbyism institute is needed by acceptance of the proper legal acts.

Поняття “лобі”, “лобізм”, “лобіювання” у вітчизняній політичній науці є запозиченими з англomовної політичної термінології. Свого політичного відтінку воно набуло в 1864 р., коли терміном “лобіювання” почали позначати купівлю голосів за відповідні кошти в коридорах конгресу США. На протигагу американському континенту, в Англії та інших розвинутих європейських країнах така політика протягом тривалого часу вважалася непристойною й поняття “лобізм” стало широко вживатися в суспільно-політичній лексиці лише в ХХ ст. [1, с. 20-34].

Від англ. «lobby» – критий майданчик для прогулянок, коридор; із середини ХVІ ст. – критий майданчик у монастирі; із середини ХVІІ ст. – приміщення для прогулянок у палаті громад Великобританії.

У пострадянській політичній науці цей термін став актуальним на початку 90-х рр. ХХ ст., коли з’явилися перші російські та українські дослідження з цієї проблематики. У більшості з них, здебільшого, аналізувалася практика лобістської діяльності в країнах Західної Європи та США, де цей процес мав сталі нормативно-правові рамки й, по суті, був постійним інститутом взаємодії цивільного суспільства й держави. Серед таких досліджень слід назвати роботи А. Нещадина, В. Лепьохіна, А. Малько, С. Баранова, які були першими спробами наукового осмислення й визначення цього поняття у понятійно-категоріальному апараті політичних наук.

У другій половині 1990-х рр. на пострадянському політичному просторі лобізм та відповідна діяльність трактувалися вже як представництво й просування певних інтересів та визначалися як система й практика реалізації інтересів різних груп громадян завдяки організованому впливу на законодавчу й адміністративну діяльність державних органів [2, с. 6-16].

Зазначене вище загальне трактування цього поняття зумовлене, насамперед, тим, що в політико – правовій науці України, Росії та інших молодих незалежних держав – республік колишнього СРСР цей процес має такі атрибутивні характеристики:

- відсутність законодавчого регламентування;
- відсутність документального фіксування;
- неформальний (тіньовий) характер;
- наукова складність, визначення лобізму як особливого виду політичної діяльності [3, с. 74].

Офіційні нормативні документи свідчать, наприклад, один з проектів закону про лобізм у Російській Федерації, щодо політико – правових атрибутів лобізму відносять діяльність юридичних і фізичних осіб із метою впливу на здійснення владними інституціями своїх повноважень, передбачених Конституцією й відповідними законами [4, с. 21].

У законопроекті про встановлення правових, організаційних засад лобістської діяльності в органах державної влади в Україні, поданому на розгляд Верховної Ради України 25 вересня 2003 р. (автор – народний депутат України А. Ткачук) визначаються такі обов'язкові атрибутивні аспекти провідників лобізму:

- наявність громадянства України;
- лобіст не повинен бути штатним співробітником організації-клієнта, від імені якої здійснюється лобістська діяльність;
- лобіст повинен мати довіреність на представлення її інтересів;
- для подання та просування в органах влади галузевих, регіональних, корпоративних, суспільних, приватних та інших індивідуальних та групових інтересів можуть створюватись спеціалізовані лобістські організації (компанії);
- лобістські фірми здійснюють відповідну діяльність на загальних засадах (відповідно до цього законопроекту);
- вони зобов'язані зареєструвати своїх представників (лобістів) у встановленому законом порядку;
- реєстрація лобістів, видача їм ліцензій на право заняття лобістською діяльністю здійснюється Міністерством юстиції України;

– реєстраційна картка лобіста має містити наступні дані: прізвище, ім'я, по батькові, рік та місце народження, професію, освіту, домашню та службову адреси, контактні телефони;

– під час реєстрації лобістів сплачується встановлений реєстраційний збір;

– ліцензія на право здійснення лобістської діяльності є іменною та чинною на всій території України протягом трьох років [5].

Атрибутика лобізму в політико-правовій науці пройшла тривалий шлях у своєму розвитку та формуванню. Історико-політична ретроспектива дозволяє нам виділити наступні етапи її формування:

– релігійний (друга половина XVI ст.), пов'язаний з великим впливом релігійних організацій на прийняття державними установами визначних суспільно-економічних та політичних рішень;

– світський (перша половина XVII ст.), пов'язаний з процесом обговорення та прийняття необхідних різнопланових рішень під час світських зустрічей;

– парламентський лобізм (середина XVII ст.), пов'язаний із активною діяльністю та політичним піднесенням британського парламенту;

– дискусійний (перша половина XIX ст.), пов'язаний із початком гострих політичних дебатів у конгресі США;

– груповий (середина XIX ст.), пов'язаний із становленням та розвитком групових політичних інтересів у конгресі США;

– політико-юридичний (друга половина XIX – початок XX ст.), пов'язаний із негативним змістом і кваліфікацією лобізму як хабарницької діяльності.

Сучасні фундаментальні праці та інформаційно-довідкові видання подають такі ознаки атрибутики лобістської діяльності в політико-правовій науці, а саме:

– існування групи представників економічно сильних структур, які здійснюють вплив на державну політику;

– існування співробітництва й взаємодії компаній із державними органами із чіткою метою вироблення законів і рішень, що створюють сприятливі умови для господарської діяльності зацікавлених суб'єктів лобістської діяльності;

– існування системи й практики реалізації інтересів різних груп (союзів, об'єднань) громадян за рахунок організованого впливу на законодавчу й адміністративну діяльність відповідних державних органів;

– існування суб'єктів тиску та об'єктів впливу [6, с. 5-12].

У світовій практиці статус лобістів постійно уточнюється. Наприклад, у тих же самих США, чиновникам, які вийшли у відставку, заборонено займатися лобістською діяльністю протягом одного року.

У 1995 році, Конгрес США прийняв Закон, у якому були уточнені терміни й поняття, які вживаються в практиці лобізму:

Лобіст – той, кого найняв або прийняв на роботу клієнт, хто організував декілька (більш одного) контакту від імені цього клієнта та витратив на це протягом шість місяців не менш ніж 20 % свого часу на обслуговування клієнта.

Лобістська фірма – суб'єкт підприємницької діяльності, який має мінімум одного співробітника, найнятого для того, щоб представляти кого-небудь, окрім свого роботодавця.

Лобістський контакт – комунікація в усній чи письмовій формі від імені клієнта з відповідальними представниками виконавчої чи законодавчої влади з питань законів, правил, нормативів, дотацій, дозволів, займів, програм або призначення когось на будь-яку посаду, що підлягає затвердженню сенатом [7].

Але, незважаючи на досить глибоку законодавчу базу, що регламентує цей вид діяльності у США, багато хто розглядає лобіювання як змогу маніпулювання законодавчими та виконавчими органами влади. Інші ж стверджують, що лобісти насамперед виконують функцію посередників між громадськістю та органами держави, та бачать позитивні аспекти лобізму в тому, що він дозволяє узаконити деякі шляхи впливу, а отже послабляє умови для розвитку корупції. Крім того, інститут лобізму виконує функцію впорядкування плюралізму суспільних інтересів.

Природно, що кожна людина, кожне громадське об'єднання мають свої специфічні інтереси й прагнуть захистити їх усіма доступними способами з урахуванням юридичних норм. Зрозуміло, що в межах правового поля різні інтереси можуть зіткнутися. Відповідно, необхідно сформулювати механізми регулювання конфліктних моментів та розроблення пріоритетів розв'язування деструктивів.

Методи лобізму широко використовуються в сучасних цивілізованих країнах. Вони розглядаються як легальна форма впливу різноманітних кіл та груп суспільства на апарат державної влади, причому – впливу знизу.

Функція лобізму як особливого політичного явища в демократичному суспільстві базується на праві кожного громадянина

спрямовувати індивідуальні та колективні звернення органам державної влади та посадовим особам.

Позитивна робота інституту лобізму зазвичай вигідна суспільству в цілому – порівнювати групові інтереси, можливості та наслідки різноманітних дій у межах легітимних «правил гри», сприяти відображенню цих цілей у політичних рішеннях, суттєво доповнювати складну систему утримань та противаг.

Таким чином, можна стверджувати, що лобіювання – це особлива частина паблік рилейшнз. Його задача – формування та підтримування відносин із державними органами через вплив на законодавчу та нормативну діяльність.

Сьогодні представники українського бізнесу активно залучають до співпраці фахівців з PR. На багатьох підприємствах утворюються PR-відділи. І саме ці фахівці займаються лобістською діяльністю. Вони відстежують, аналізують та прогнозують вплив тих чи інших законопроектів та нормативних документів, що мають, значення для бізнесу їхніх клієнтів або роботодавців. Своєчасність та повнота інформації – це найважливіші елементи процесів законотворчості та впливу на неї.

Успіх або поразка лобістів напряму залежать від того наскільки вони володіють загальними методами науки та мистецтва PR, а саме здібностями налагоджувати особисті відносини з об'єктами впливу; подавати переконливо інформацію як державним чиновникам, так і простим громадянам; організувати зацікавленість органів влади в співпраці зі своїм клієнтом.

Таким чином, організація чи підприємець, зацікавлений у зв'язках з органами державної влади та впливі на законотворчий процес, прагне найняти на роботу висококваліфікованих фахівців, які спроможні здійснювати цей самий вплив на законотворчий процес, завдяки своїм особистим якостям та високому рівню професіоналізму [8].

Незважаючи на істотні відмінності у визначенні відповідних юридичних ознак лобістської діяльності закордонними й вітчизняними дослідниками, можна виділити кілька основних характеристик, які є також і невід'ємною атрибутикою лобізму в, сучасній політико-правовій науці, а саме:

- існування суб'єктів та об'єктів лобістського впливу;
- наявність певних інтересів у здійсненні лобістської діяльності;

- посередництво лобістів між групами інтересів, громадянами, організаціями й органами державної влади;
- надання можливості групам громадян брати участь у прийнятті визначальних економічних і політичних рішень.

Література:

1. Коктыш К. Е. Социокультурные рамки институционализации политических практик и типы общественного развития // Политические исследования. – 2002. – № 4. – С. 6-19; № 5. – С. 20-34.
2. Строев Е. С. Становление России заграничей: опасности и шансы // ПОЛИС. – 1996. – № 4. – С. 6-16.
3. Зяблюк Н. Г. США: лоббизм и политика. – М.: Мысль, 1976. – 268 с.
4. Проблемы правового регулирования лоббистской деятельности в федеральных органах государственной власти // Думский вестник. – М. – 1995. – № 5 (10). – С. 20-24.
5. www.zakon.rada.gov.ua // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
6. Нестерович В. Ф. Особливості лобіювання у правотворчому процесі України // Право України. – 2007. – № 11. – С. 138-140.
7. Соединенные Штаты Америки: Конституция и законодательные акты. Под ред. О. Жидкова. – М.: Прогресс, 1993. – С. 326 с.
8. Facchinetti R. Viewpoint: why Brussels has 10000 lobbyists // New York Times. – 21 august. – 1994. – Sec. 3. – P. 9-12.

Севостьянова Н. І., ОНЮА

РОЛЬ 14 ПРОТОКОЛУ ДО ЕКПЛ В РЕФОРМУВАННІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Наиболее актуальным вопросом для Европейского суда по правам человека в XXI веке стала его переполненность исками и сложность процедур. Новым этапом реформирования стал Протокол № 14, который предложил усилить фильтрацию жалоб посредством введения дополнительного критерия приемлемости. В статье рассмотрены позитивные и негативные аспекты влияния данных реформ, проанализированы возможные пути усиления эффективности деятельности Суда.

In the XXIst century the main problem which European Court of Human Rights faced was the problem of the number of applications and complexity